

УДК 347.1

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-696-701

Владислав САКСОНОВ[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПОНЯТТЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ І ЙОГО СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНШИМИ КАТЕГОРІЯМИ В ЮРИДИЧНІЙ ДОКТРИНІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Надано характеристику сутності та змісту поняття цивільно-правового зобов'язання і проаналізовано його співвідношення з іншими категоріями в юридичній доктрині та законодавстві України, зокрема такими, як «юридичний обов'язок» і «зобов'язальні правовідносини», а також «правочин» та «договір». Акцентовано увагу на потребі відрізнити поняття цивільно-правового зобов'язання від понять суб'єктивного юридичного обов'язку, правочину та договору, а також зобов'язальних правовідносин у цілому. Автором наголошено, що правильне й коректне розуміння та використання поняття цивільно-правового зобов'язання є надзвичайно важливим не тільки для теорії, а й для юридичної практики та підвищення рівня правової культури в цілому.

Ключові слова: зобов'язання, кредитор, боржник, зобов'язальні відносини, юридичний обов'язок, правочин, договір.

Постановка проблеми. Поняття зобов'язання є одним із основних і системоутворюючих у цивільному праві й має неабияке значення для належного регулювання та охорони відносин цивільно-правового характеру. Проте ця юридична категорія й до сьогодні не має усталеного формулювання, розглядається в різних аспектах і вживається в різних змістовних значеннях як у доктрині, так і в законодавстві. Крім того, поняття зобов'язання подеколи плутається з іншими правовими категоріями, зокрема із суб'єктивним юридичним обов'язком, зобов'язальними відносинами, а також правочинном і договором. Така змістовна невизначеність і логічна плутанина призводять до численних непорозумінь та породжує чималі проблеми, які мають не тільки теоретичний характер, а й практичне виявлення. До того ж зобов'язання цивільно-правового характеру виникають, змінюються та припиняються і в інших сферах правовідносин. Так, у царині господарського права ми можемо віднести до них майново-господарські зобов'язання [1, с. 89].

Поняття цивільно-правового зобов'язання закріплено на законодавчому рівні у ст. 509 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, у якій зазначено, що «зобов'язанням є *правовідношення*, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку» [2]. Але попри те що визначення поняття зобов'язання достатньо чітко сформульовано на легальному рівні, воно й досі неоднозначно використовується як у ЦК України та інших актах національного законодавства, так і у вітчизняній юридичній доктрині [1, с. 89].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Зобов'язання цивільно-правового характеру досліджували численні науковці, серед яких Г. Аванесян, Н. Голубєва, О. Дзера, Н. Зозуля, Я. Карабань, Т. Ківалова, Р. Майданик, В. Ротань, В. Слома, А. Ярема та ін. Проте й до теперішнього часу в юриспруденції не сформовано єдиного усталеного розуміння змісту та сутності поняття цивільно-правового зобов'язання, як і зобов'язань цивільно-правового характеру в цілому, а також їх співвідношення та розмежування з іншими категоріями, що має негативні прояви і в теорії права, і в юридичній практиці.

Метою цього дослідження є визначення сутності та змісту поняття зобов'язання

© В. Саксонов, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2749-7662>

vsaksonov0718@gmail.com

цивільно-правового характеру і характеристика його співвідношення з іншими категоріями, зокрема із юридичним обов'язком, зобов'язальними правовідносинами, а також правочином і договором.

Виклад основного матеріалу. Насамперед підкреслимо, що ключовим словом у визначенні поняття зобов'язання, закріпленому в ст. 509 ЦК України, є «правовідношення» (не «правовідносини»). Тому, як слушно зауважив з цього приводу А. Ярема, у ст. 509 ЦК України зобов'язання визначається як правовий зв'язок між двома суб'єктами (сторонами), що має односторонню спрямованість: на одну сторону зобов'язання покладається обов'язок вчинити певну дію чи утриматися від її здійснення, іншій стороні зобов'язання надається право, що кореспондує обов'язку першої [3, с. 168-169]. У такий же спосіб формулюються поняття господарських зобов'язань цивільно-правового характеру і в Господарському кодексі України – загального визначення господарського зобов'язання у ст. 173 ГК України, майново-господарського зобов'язання у ст. 175 ГК, організаційно-господарського зобов'язання у ст. 176 ГК [4]. На думку дослідника, ці визначення правильно розкривають сутність зобов'язання, адже зобов'язання (як правовідношення) завжди є одностороннім юридичним зв'язком, у якому одна його сторона має виключне право, а інша несе відповідний обов'язок. У зобов'язальних же правовідносинах кожна сторона вважається кредитором у тому, що вона має право вимагати від другої сторони, і боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь іншої сторони [3, с. 168–169].

Слід наголосити, що у ч. 1 ст. 509 ЦК України наводиться визначення поняття зобов'язання, яке є традиційним. Так, у римському праві зобов'язання розглядалось як юридична ситуація, заснована на особистому зв'язку між конкретними учасниками цивільного обігу (сторонами), яка полягає у формальній можливості для однієї з них (кредитора) вимагати від іншої (боржника) визначеної поведінки (надання) на свою користь [5, с. 124].

Із урахуванням зазначеного можна виділити такі ознаки зобов'язання. 1. Зобов'язання опосередковує динаміку цивільного обігу. 2. Сторонами зобов'язання є визначені особи, а саме: кредитор – особа, якій належить право вимоги; і боржник – особа, яка несе обов'язок, відповідний праву вимоги кредитора. 3. Зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи (ст. 511 ЦК України). Водночас зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора (ст. 636 ЦК України). 4. Об'єктом зобов'язання є певна поведінка боржника. Це можуть бути дії, пов'язані з передачею майна, виконанням робіт тощо, або, навпаки, утримання від здійснення дій. 5. Зміст зобов'язання становлять право вимоги кредитора і відповідний їй обов'язок активної або пасивної поведінки боржника. 6. Здійснення суб'єктивного права кредитора у зобов'язанні можливе тільки у разі виконання боржником певних дій (або утримання від них), що становлять його обов'язок [6, с. 24].

Таке класичне розуміння зобов'язання було взято за основу і розробниками цивільного законодавства Радянської України. Так, у ЦК УРСР 1922 р. (у ст. 107) було передбачено, що в силу зобов'язання одна особа – кредитор має право вимагати від іншої особи – боржника певної дії, зокрема, передання речей чи сплати грошей, або утримання від такої дії. Аналогічне по суті, але більш розширене, визначення поняття зобов'язання містив ЦК УРСР 1963 р., у якому передбачалося як право кредитора, так і обов'язок боржника. Відповідно до ст. 151 цього кодексу в силу зобов'язання одна особа (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої особи (кредитора) певну дію, як-от: передати майно, виконати роботу, сплатити гроші та інше, або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [7, с. 26–27]. Отже, у всіх вказаних статтях цивільно-правове зобов'язання визначається як зв'язок виключно односторонньої спрямованості, де одна сторона зобов'язується, а інша вправі вимагати виконання відповідного обов'язку.

Зазначена позиція знайшла відображення й у цивільному праві та законодавстві інших держав. У французькій правовій доктрині зобов'язання визначається як правовий зв'язок, унаслідок якого одна особа має стосовно іншої особи – кредитора вчинити певну дію або утриматися від цього. Згідно з положеннями ст. 1102 Цивільного кодексу Франції за двостороннім договором сторони беруть на себе зустрічні зобов'язання (тобто на підставі договору виникає не одне, а якнайменше два зобов'язання). Розробники Німецького цивільного уложення базувались на загальному визначенні зобов'язання, що міститься у параграфі 241, згідно з яким в силу зобов'язання кредитор

може вимагати від боржника його виконання [5, с. 125; 8, с. 27].

Відповідно до визначення зобов'язання, що наводиться у ст. 509 ЦК України, його сторони традиційно іменуються боржником і кредитором. Боржник – це сторона, яка несе обов'язок. Кредитор – сторона, яка має право. Обов'язком боржника та правом кредитора повністю вичерпується зміст зобов'язання. Тому, як зауважує А. Ярема, у зобов'язанні завжди тільки дві сторони, не менше і не більше. Зобов'язання не можуть бути трьох- чи багатосторонніми. Такими можуть бути лише зобов'язальні правовідносини або цивільно-правові договори [3, с. 170–171].

Окремо слід наголосити на тому, що правова природа зобов'язання як одностороннього правового зв'язку (в якому є дві сторони: управнена – кредитор; і зобов'язана – боржник) знайшла відображення й у вітчизняній судовій практиці. Зокрема в Листі ВССУ №10-74/0/4-13 від 16.01.2013 «Про деякі питання застосування статті 625 ЦК України» зазначено, що грошовим слід вважати будь-яке зобов'язання, яке складається з правовідношення, у якому праву кредитора вимагати від боржника виконання певних дій відповідає кореспондуючий обов'язок боржника сплатити гроші на користь кредитора. Аналогічний підхід висловлено й у Постанові Пленуму ВГСУ №14 від 17.12.2013 «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань», а також у низці Постанов Верховного Суду України [9].

Водночас, у ч. 3 ст. 510 ЦК України визнається можливість такої ситуації, коли у зобов'язанні кожна зі сторін одночасно має права (тобто є кредитором) і обов'язки (тобто є і боржником). Як указує з цього приводу В. Ротань, тут зобов'язання уже розглядається як усі правовідносини, що виникають на основі двостороннього договору, адже відповідно до ч. 1 ст. 509 ЦК на підставі такого договору виникають якнайменше два зобов'язання, що є зустрічними і кожне з яких має свою підставу. Ці зустрічні зобов'язання утворюють зобов'язальні правовідносини [3, с. 28].

Попри викладену вище достатньо аргументовану, на нашу думку, позицію, Н. Голубева запропонувала наступне доктринальне визначення поняття зобов'язання: цивільне зобов'язання – це цивільне правовідношення, що опосередковує переміщення матеріальних і нематеріальних благ у цивільному обороті, в якому боржник зобов'язаний вчинити на користь кредитора певну дію (певні дії) майнового або немайнового характеру чи утриматися від певної дії (певних дій), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку (обов'язків), або обидві сторони виступають відносно одна одної кредиторами (щодо прав) і боржниками (щодо обов'язків) [10, с. 15]. Аналогічне по суті визначення авторка запропонувала ввести і до ЦК України.

До того ж, як стверджує А. Ярема, зобов'язання, на відміну від зобов'язальних правовідносин, завжди є одностороннім юридичним зв'язком між правом кредитора та обов'язком боржника. Двосторонніх зобов'язань (на відміну від договорів), в яких одна сторона мала б права і несла обов'язки в цьому ж зобов'язанні, не існує. На думку дослідника двосторонні зобов'язання – це юридичний нонсенс, хоч він і дістав поширення у сучасній вітчизняній науці цивільного права та національному законодавстві [3, с. 168–169].

Окрім того, зауважимо, що термін «зобов'язання» інколи використовується в юридичній літературі та законодавстві не тільки для характеристики зобов'язального правовідношення в цілому (у якому конкретному праву кредитора кореспондує певний обов'язок боржника), але й для позначення окремого *обов'язку* боржника (суб'єктивного юридичного обов'язку особи).

Відзначимо, що суб'єктивний юридичний обов'язок характеризується в спеціальній літературі як покладена на праводієдатного суб'єкта юридичними нормами з метою задоволення інтересів уповноваженої сторони правовідносин міра необхідної (належної) поведінки їх зобов'язаної сторони, реалізація якої гарантована можливістю застосування державного примусу [11, с. 238–239].

Із цього приводу зауважимо, що, наприклад, у ст. 556 ЦК України, у її назві та змісті, вживається термін «виконання зобов'язання». При цьому, в ч. 1 цієї статті спочатку йдеться про «виконання зобов'язання», а потім про «цей обов'язок боржника». Аналогічна ситуація простежується у ст. 557 ЦК України. Але використання такого формулювання, за яким виконується правовідношення (останнє є ключовим словом у легальному визначенні поняття зобов'язання, закріпленому у ст. 509 ЦК України),

вбачається не коректним. Виконати правовідношення видається не можливим. Можливо виконати обов'язок (ст. 14 ЦК України «Виконання цивільних обов'язків») [2], умови (умови) договору і т. ін.

Проте, правова конструкція «виконання зобов'язання» знайшла відображення й у численних інших статтях та навіть назвах глав ЦК України (гл. 48 «Виконання зобов'язання», гл. 49 «Забезпечення виконання зобов'язання»). Глава 22 Господарського кодексу (далі – ГК) України також має назву «Виконання господарських зобов'язань», що повторюється не тільки в статтях цієї глави, а й в інших. Наприклад, у ч. 3 ст. 216 ГК України йдеться про «виконання прийнятих зобов'язань у натурі», що також не відповідає змісту поняття цивільного та господарського зобов'язання (що також має цивільно-правовий характер) закріплених в законодавстві (ст. 509 ЦК України, ст. 173 ГК України) [2; 4].

Виходячи з відповідних доктринальних і легальних формулювань, ототожнення поняття «зобов'язання» та «обов'язку» важко визнати вдалим. Окрім того, що ці поняття мають різні змістовні визначення, обов'язок боржника, поряд із правом кредитора, є лише однією зі складових змісту зобов'язання як певного правовідношення (що передбачає обов'язок боржника і відповідне йому право кредитора).

Слід також звернути увагу й на співвідношення понять «зобов'язання» і «правочин». У ст. 202 ЦК України вказано: «1. Правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. 2. Правочини можуть бути односторонніми та дво- чи багатосторонніми (договори)». З приводу цього В. Ротань зазначає, що у порівнянні з ЦК 1963 р. чинний Цивільний кодекс України більш чітко розмежував правочин як юридичний факт і зобов'язання (права та обов'язки), що виникають на підставі цього юридичного факту [3, с. 28]. У господарському ж законодавстві поняття «зобов'язання» іноді підміняє категорію «правочин». Так, у ст. 208 ГК України йдеться про визнання недійсним вчиненого господарського зобов'язання. Проте, як відомо, згідно з термінологією ЦК України, вчиняється та визнається недійсним правочин. Отже, у ст. 208 ГК поняття правочину ототожнюється з поняттям зобов'язання (господарського). У ч. 2 ст. 202 ГК України також йдеться про визнання недійсним зобов'язання (а не правочину) [4].

Звертають на себе увагу й положення Цивільного та Господарського кодексів України, у яких категорія зобов'язання ототожнюється з поняттям договору [3, с. 169]. Так, слід вказати на главу 51 ЦК України, у назві якої йдеться про «правові наслідки порушення зобов'язання», а також про «відповідальність за порушення зобов'язання». Проте, «порушення правовідношення» (нагадаємо, що останнє є ключовим словом у визначенні поняття зобов'язання відповідно до ст. 509 ЦК України [2]) видається не найбільш вдалим формулюванням, адже зазвичай йдеться про порушення умови (умов) договору.

Ототожнення категорії зобов'язання з поняттям договору знаходимо і в Господарському кодексі України (статті 176, 193, 216). Так, у ч. 3 ст. 193 і ч. 3 ст. 216 ГК йдеться про «порушення зобов'язання», а не порушення умови (умов) договору. У ст. 206 ГК, що має назву «Розірвання господарського зобов'язання» [4], також фактично ототожнюється поняття зобов'язання з категорією договору.

У ст. 208 ГК йдеться про визнання господарського зобов'язання недійсним. Утім, відповідно до норм ЦК України (ч. 2 ст. 16) недійсним може бути визнано правочин [2], а згідно із ч. 2 ст. 20 ГК України [4] недійсною може бути визнано господарську угоду.

На думку А. Яреми, подібні випадки є проявами втрати чіткого розуміння змісту категорії зобов'язання, що в певній мірі створює ситуацію правової невизначеності [3, с. 169].

Висновки. Отже, необхідно відрізнити поняття зобов'язання цивільно-правового характеру (правовідношення, в якому є дві сторони – боржник і кредитор) від поняття суб'єктивного юридичного обов'язку (виду та міри належної поведінки суб'єкта правовідносин). Виходячи з доктринальних і легальних формулювань, ототожнення поняття «зобов'язання» та «обов'язку» важко визнати вдалим. Окрім того, що ці поняття мають різні змістовні визначення, обов'язок боржника, поряд із правом кредитора, є лише однією зі складових змісту зобов'язання як певного правовідношення (що передбачає обов'язок боржника і відповідне йому право кредитора).

Водночас поняття зобов'язання слід відрізнити від категорії зобов'язальних правовідносин, оскільки зобов'язання інколи ототожнюється з усіма правовідносинами, що виникають на основі двостороннього договору (ч. 3 ст. 510 ЦК України), хоч

відповідно до ч. 1 ст. 509 ЦК на підставі такого договору виникають якнайменше два зобов'язання, які є зустрічними і кожне з яких має свою підставу. Ці зустрічні зобов'язання утворюють зобов'язальні правовідносини. До того ж, як зазначалося вище, на відміну від зобов'язальних правовідносин, зобов'язання завжди є одностороннім юридичним зв'язком між правом кредитора та обов'язком боржника. Двосторонні зобов'язання (на відміну від договорів), у яких одна сторона мала б права і несли обов'язки в цьому ж зобов'язанні, не існує. Двосторонні зобов'язання – це юридичний нонсенс, хоч він і дістав поширення у сучасній вітчизняній науці цивільного права та національному законодавстві [1, с. 91; 3, с. 28, 168–169].

Крім того, вбачається некоректним ототожнення поняття зобов'язання (правовідношення, у якому праву кредитора кореспондує обов'язок боржника) із поняттями правочину (дією особи, спрямованої на набуття, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків), а також безпосередньо договору (домовленості двох або більше сторін, спрямованої на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків).

Насамкінець слід зауважити, що правильне та коректне розуміння та використання поняття зобов'язання цивільно-правового характеру є надзвичайно важливим не тільки для теорії, а й для підвищення рівня практики правозастосування та юридичної культури в цілому. Тому подальші наукові розвідки цієї проблеми мають сприяти формуванню чіткої правової визначеності поняття зобов'язання, однозначності розуміння його змісту, а також відокремленню від інших правових категорій [1, с. 91], зокрема таких, як «юридичний обов'язок» і «зобов'язальні правовідносини», «правочин» та «договір».

Список використаних джерел

1. Саксонов В. Б. Зобов'язання цивільно-правового характеру та його співвідношення з іншими категоріями: проблеми теорії та практики. *Правова освіта та наука в умовах євроінтеграції : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпро, 18 бер. 2021 р.)*. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2021. С. 89-92.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України ; під ред. Яреми А. Г., Ротаня В. Г. Київ : Реферат, 2005. 336 с.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Слома В. М. Поняття зобов'язання у цивільному праві. *Юридичний вісник*. 2016. №1 (38). С.123-128.
6. Ківалова Т. С. Поняття та система зобов'язань у цивільному праві України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 38. С. 22-27.
7. Карабань Я. А. Поняття зобов'язання за цивільним правом України. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Серія: Правознавство*. 2013. Т. 18. Вип. 1 (18). С. 22-29.
8. Аванесян Г. М. Правова доктрина зобов'язання у цивільному праві. *Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (заочна форма)*. Полтава : Полтавська держ. аграрн. акад., 2019. С. 26-28.
9. Зозуля Н. Грошове зобов'язання: доктрина, законодавство та судова практика. *«Українське право»* 04.02.2019. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/groshove-zobov-yazannya-doktryna-zakonodavstvo-ta-sudova-praktyka>.
10. Голубєва Н. Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / НУ «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. 42 с.
11. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерников. Київ : Ун-т сучасних знань ; Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ ; Ліра ЛТД, 2014. 468 с.

Надійшла до редакції 09.12.2021

References

1. Saksonov, V. B. (2021) *Zobov'yazannya tsyvil'no-pravovoho kharakteru ta yoho spivvidnoshennya z inshymy katehoriyamy: problemy teorii ta praktyky* [Obligations of civil law and its relationship with other categories: problems of theory and practice]. *Pravova osvita ta nauka v umovakh yevrointehratsiyi : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (18 ber. 2021 r.)*. Dnipro : NTU «Dniprovs'ka politekhnika», pp. 89-92. [in Ukr.].
2. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny vid 16.01.2003 [The Civil Code of Ukraine of January 16, 2003].

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. [in Ukr.].

3. Problemni pytannya u zastosuvanni Tsyvil'noho i Hospodars'koho kodeksiv Ukrainy [Problematic issues in the application of the Civil and Economic Codes of Ukraine] ; pid red. Yaremy A. H., Rotanya V. H. Kyiv : Referat, 2005. 336 p. [in Ukr.].

4. Hospodars'kyy kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 [Economic Code of Ukraine of January 16, 2003]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. [in Ukr.].

5. Sloma, V. M. (2016) Ponyattya zobov'yazannya u tsyvil'nomu pravi [The concept of obligation in civil law]. *Yurydychnyy visnyk*. №1 (38), pp. 123-128. [in Ukr.].

6. Kivalova, T. S. (2008) Ponyattya ta systema zobov'yazan' u tsyvil'nomu pravi Ukrainy [The concept and system of obligations in the civil law]. *Aktual'ni problemy derzhavy i prava*. Issue 38, pp. 22-27. [in Ukr.].

7. Karaban' Ya. A. (2013) Ponyattya zobov'yazannya za tsyvil'nym pravom Ukrainy [The concept of obligation under the civil law of Ukraine]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu im. I. I. Mechnykova. Seriya: Pravoznnavstvo*. Vol. 18, issue 1 (18), pp. 22-29. [in Ukr.].

8. Avanesyan, H. M. (2019) Pravova doktryna zobov'yazannya u tsyvil'nomu pravi [Legal doctrine of obligations in civil law]. *Formuvannya ta perspektyvy rozvytku pidpryemnyts'kykh struktur v ramkakh intehratsiyi do yevropeys'koho prostoru : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (zaochna forma)*. Poltava : Poltav's'ka derzh. ahrarn. akad., pp. 26-28. [in Ukr.].

9. Zozulya, N. (2019) Hroshove zobov'yazannya: doktryna, zakonodavstvo ta sudova praktyka [Monetary obligation: doctrine, legislation and judicial practice]. *«Ukrayins'ke pravo»* 04.02.2019. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/pravova-pozytsiya/groshove-zobov-yazannya-doktryna-zakonodavstvo-ta-sudova-praktyka>. [in Ukr.].

10. Holubyeva, N. Yu. (2013) Zobov'yazannya u tsyvil'nomu pravi Ukrainy: metodolohichni zasady pravovoho rehulyuvannya [Obligations in civil law of Ukraine: methodological principles of legal regulation] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03 / NU «Odes'ka yurydychna akademiya». Odesa, 42 p. [in Ukr.].

11. Teoriya derzhavy i prava [Theory of State and Law] : pidruch. / kol. avt.; ker. avt. kol. kand. yuryd. nauk, prof. Yu. A. Vedyernikov. Kyiv : Un-t suchasnykh znan' ; Dnipropetrovs'k : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav ; Lira LTD, 2014. 468 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Vladyslav Saksonov. The concept of civil law obligation and its comparison with other categories in the legal doctrine and legislation of Ukraine. The article describes the civil law obligation. Its correlation with other categories in the legal doctrine and legislation of Ukraine is analyzed.

It is necessary to distinguish the concept of civil obligation (legal relationship in which there are two parts – the debtor and the creditor) from the concept of subjective legal duty (type and extent of proper conduct of the subject of legal relations). It has been noted that the identification of «obligation» and «duty» is difficult to recognize as successful. In addition to the fact that these concepts have different substantive definitions, the debtor's duty, along with the creditor's right, is only one component of the content of the obligation as a specific legal relationship. It includes both the debtor's duty and the corresponding creditor's right.

At the same time, the concept of obligation should be distinguished from the category of obligatory legal relations arising on the basis of the contract (Part 3 of Article 510 of the Civil Code of Ukraine). Although in accordance with Part 1 of Art. 509 of the Civil Code, such an agreement gives rise to at least two obligations. These counter-obligations form a binding legal relationship. Unlike a binding legal relationship, an obligation (as a specific legal relationship) always reflects a one-sided legal relationship between the creditor's right and the debtor's obligation.

In addition, it is also considered incorrect to equate the concept of obligation with the concept of a legal transaction (action of a person aimed at acquiring, changing or terminating civil rights and duties), as well as contract (an agreement between two or more parties aimed at establishing, changing or terminating civil rights and responsibilities).

The author emphasizes that the right and correct understanding and use of the concept of civil law obligations is extremely important not only for theory but also for legal practice and raising the level of legal culture in general.

Keywords: *obligation, creditor, debtor, obligation legal relationships, legal duty, legal transaction, contract.*